

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การผลิตข้าวและความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ทำนา ตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ที่เข้ารับการอบรมโครงการส่งเสริมการใช้ปุ๋ย ลดต้นทุนการผลิต ผู้วิจัยได้เสนอประเด็นสำคัญ จำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษา (1) ข้อมูลพื้นฐานสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรผู้ทำนา ตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี (2) สถานการณ์ การทำนาของเกษตรกร ตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี (3) ความต้องการความรู้ ด้านการส่งเสริมการเกษตร ของเกษตรกรผู้ทำนา ตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี (4) ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการทำนาของเกษตรกรผู้ทำนาตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

เกษตรกรผู้ทำนา ในตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ขึ้นทะเบียนผู้ทำนาไว้กับสำนักงานเกษตรอำเภอกบินทร์บุรีในปี 2555 และเข้าร่วมอบรมโครงการปุ๋ย ลดต้นทุนการผลิต จำนวน 90 ราย ศึกษาจากประชากรทั้งหมด โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง ใช้แบบ สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดและปลายเปิด แบ่งเป็น 3 ตอน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เกษตรกรด้วยตนเองและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เกษตรกรผู้ทำนาตำบลเมืองเก่า อำเภอบินทร์บุรี จังหวัดปทุมธานี ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 51 - 60 ปี อายุเฉลี่ย 52.67 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือน 3 - 4 คน สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.10 คน มีจำนวนแรงงานที่ใช้ในการปลูกข้าว 1-2 คน

2) สภาพทางสังคม เกษตรกรผู้ทำนาในตำบลเมืองเก่า อำเภอบินทร์บุรี จังหวัดปทุมธานี ทั้งหมดเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร เป็นกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในครัวเรือนและในชุมชนของเกษตรกรทั้งหมด มีโทรทัศน์ วิทยุ และผู้นำเกษตรกรในหมู่บ้าน รองลงมาเกษตรกรมีหออกระจ่ายข้าว เครื่องเล่นวิดีโอ/ซีดี และคอมพิวเตอร์/อินเทอร์เน็ต และเกษตรกรผู้ผลิตข้าวทั้งหมดได้รับความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวจากตนเอง

3) สภาพทางเศรษฐกิจ เกษตรกรผู้ทำนาตำบลเมืองเก่า อำเภอบินทร์บุรี จังหวัดปทุมธานี ส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตร น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ไร่ มีพื้นที่ทำนาปี น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ไร่ มีพื้นที่ทำนาปรัง น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ไร่ มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 ไร่ มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ไร่ มีพื้นที่ทำนาค้า น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 ไร่ มีพื้นที่ทำนาหว่าน 1 - 15 ไร่ ส่วนใหญ่ มีพื้นที่เช่าทั้งหมด พื้นที่ประสพภัยธรรมชาติ 0 - 10 ไร่ มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร

1.3.2 สถานการณ์การปลูกข้าวของเกษตรกร

1) การปฏิบัติในการปลูกข้าว เกษตรกรผู้ทำนาในตำบลเมืองเก่า อำเภอบินทร์บุรี จังหวัดปทุมธานี ด้านการเตรียมดิน เกษตรกรผู้ทำนามีการไถเพื่อพลิกดินให้เมล็ดวัชพืชงอก มีการไถแปร ฟังกลบวัชพืชลงดิน มีการปรับพื้นที่ให้สม่ำเสมอ เพื่อการรักษาระดับน้ำ และส่วนน้อยปรับสภาพดินด้วยพืชตระกูลถั่ว โดยไม่มีเกษตรกรรายใดมีการวิเคราะห์ธาตุอาหารในดิน ด้านการคัดเลือกพันธุ์ข้าว เกษตรกรผู้ทำนาใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ สะอาด ปราศจากสิ่งเจือปน ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ตรงตามพันธุ์ ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ต้านทานโรคและแมลง ใช้เมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศ ด้านการเตรียมเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรผู้ทำนามีการคัดแยกเมล็ดพันธุ์ที่ไม่ได้คุณภาพ แช่วเมล็ดพันธุ์ในน้ำประมาณ 12 - 24 ชั่วโมง หุ้มเมล็ดพันธุ์ที่แช่น้ำแล้วด้วยกระสอบป่านชุบน้ำ เก็บไว้ในที่ร่มนานประมาณ 30 - 48 ชั่วโมง และส่วนน้อยใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ 7 - 10 กิโลกรัมต่อไร่ (นาปักดำ) และ คลุกเมล็ดพันธุ์ด้วยสารเคมีป้องกันเชื้อราโดยไม่มีเกษตรกรรายใดใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ 15 - 20 กิโลกรัมต่อไร่ (นาหว่าน) และทดสอบความงอกของเมล็ดพันธุ์ข้าว ด้านการปลูก เกษตรกรผู้ทำนาทั้งหมด ปลูกโดยใช้แรงงานคน มีเกษตรกรส่วน

น้อยใช้ต้นกล้าจ๊ับละ 3 – 5 ต้น ปักค้ำหลักประมาณ 3 – 5 เซนติเมตร ใช้ต้นกล้าข้าวที่อายุประมาณ 25 – 30 วัน โดยไม่มีเกสรกรรไกรใบปลูกโดยใช้เครื่องปักดำ ด้านการดูแลรักษา เกษตรกรผู้ทำนาส่วนใหญ่มีการตัดพันธุ์ปน มีการกำจัดศัตรูพืชอย่างสม่ำเสมอ มีการควบคุมระดับน้ำในแปลงนาให้มีความลึกประมาณ 10 ซม. มีการใส่ปุ๋ย 2 ครั้ง เกษตรกรส่วนน้อย ผสมปุ๋ยเคมีสูตรต่างๆ ใช้เอง และใส่ปุ๋ยหมักปุ๋ยคอกร่วมกับปุ๋ยเคมี ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว เกษตรกรผู้ทำนาส่วนใหญ่ ก่อนการเก็บเกี่ยว มีการระบายน้ำออกจากแปลงนาและมีการตากข้าวในนาหลังการเก็บเกี่ยว (เก็บเกี่ยวโดยใช้แรงงานคน) เท่ากัน เกษตรกรส่วนน้อย กำหนดวันเก็บเกี่ยวหลังวันออกดอก 28 – 30 วัน และมีการตากข้าวบนลานตากด้านการจำหน่าย เกษตรกรผู้ทำนาส่วนใหญ่ จำหน่ายผลผลิตในรูปของข้าวเปลือกสด หลังการเก็บเกี่ยวทันที มีส่วนน้อยที่จำหน่ายผลผลิตในรูปแบบข้าวเปลือกที่ผ่านการลดความชื้นแล้ว

2) ต้นทุนการปลูกข้าว เกษตรผู้ทำนาในตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี มีค่าเมล็ดพันธุ์เฉลี่ยต่อไร่ 618.36 บาท ค่าเตรียมดินเฉลี่ยต่อไร่ 593.89 บาท ค่าปุ๋ยเฉลี่ยต่อไร่ 776.67 บาท ค่าสารเคมีต่อไร่เฉลี่ยต่อไร่ 217.51 บาท มีค่าจ้างแรงงานเฉลี่ยต่อไร่ 445.00 บาท มีค่าเก็บเกี่ยวและขนส่งเฉลี่ยต่อไร่ 588.80 บาท มีค่าเช่าที่ดินเฉลี่ยต่อไร่ 592.67 บาท

3) การจำหน่ายผลผลิต ด้านผลผลิตข้าวทั้งหมด เกษตรกรผู้ทำนาส่วนใหญ่ มีผลผลิตข้าวทั้งหมด 1,000 – 5,000 กิโลกรัม มีผลผลิตทั้งหมดเฉลี่ย 8,263.44 กิโลกรัม เก็บผลผลิตไว้เป็นเมล็ดพันธุ์ ส่วนใหญ่น้อยกว่า 500 กิโลกรัม เก็บผลผลิตไว้เป็นเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 998.89 กิโลกรัม การจำหน่าย เกษตรกรผู้ทำนาส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิต 1,000-5,000 กิโลกรัม และจำหน่ายผลผลิตเฉลี่ย 7,304.22 กิโลกรัม ส่วนใหญ่ขายผลผลิตได้ราคามากกว่า 11,000 บาทต่อตัน มีราคาขายผลผลิตเฉลี่ย 10,600 บาทต่อตัน และเกษตรกรผู้ทำนาส่วนใหญ่ได้กำไรจากการปลูกข้าว

1.3.3 ความต้องการการส่งเสริมการปลูกข้าวของเกษตรกรตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

เกษตรกรผู้ทำนาดำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรีส่วนใหญ่ เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้คะแนนเฉลี่ย 3.64 อยู่ในระดับมาก ระดับมากที่สุด ได้แก่ การใช้สารเคมี ประเภทการทำนา การจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว การดูแลรักษา คะแนนเฉลี่ย 4.62 4.45 4.37 4.34 ระดับมาก ได้แก่ การเตรียมดิน คะแนนเฉลี่ย 3.42 ระดับปานกลาง ได้แก่ การใส่ปุ๋ย การเตรียมเมล็ดพันธุ์ คะแนนเฉลี่ย 3.51 3.32 ระดับน้อย ได้แก่ การตลาด และการรวมกลุ่มเกษตรกร คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 2.41 และ 2.38

ช่องทางการส่งเสริมการเกษตรที่ระดับมาก ได้แก่ บุคคลราชการ เท่ากับ สื่อโทรทัศน์ แผ่นพับ คะแนนเฉลี่ย 3.6 3.47 ระดับปานกลาง ได้แก่ บุคคลเอกชน และคู่มือ คะแนนเฉลี่ย 3.21 และ 3.13 ระดับน้อย ได้แก่ วิทยุ ไปสเตอร์ คอมพิวเตอร์ คะแนนเฉลี่ย 2.17 1.91 1.81 และระดับน้อยที่สุด ได้แก่ วิทยุ/ซีดี คะแนนเฉลี่ย 1.66

วิธีการส่งเสริมการเกษตรที่ต้องการอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การบรรยาย การศึกษาดูงาน การสาธิต การฝึกปฏิบัติ คะแนนเฉลี่ย 3.37 2.92 3.13 และ 2.6

1.3.4 ความต้องการด้านการจัดการฝึกอบรม

จำนวนวันที่เหมาะสมในการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าก่อนเข้ารับการฝึกอบรม เกษตรกรร้อยละ 47.7 ต้องการให้เจ้าหน้าที่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า ระหว่าง 4 – 7 วัน เฉลี่ย 9.09 วัน

ช่วงเดือนที่เหมาะสมต่อการจัดฝึกอบรม เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 60 ต้องการจัดฝึกอบรมในช่วงเดือน มกราคม – มีนาคม

จำนวนวันที่เหมาะสมในการจัดฝึกอบรมในแต่ละครั้ง เกษตรกร ร้อยละ 46.7 ต้องการอบรมจำนวน 2 วัน เฉลี่ย 2.24 วัน

จำนวนผู้เข้ารับการอบรมที่เหมาะสมต่อรุ่น เกษตรกรร้อยละ 47.7 ต้องการให้เจ้าหน้าที่จัดอบรม โดยมีผู้เข้าร่วมอบรมต่อรุ่น ระหว่าง 21 – 40 คน เฉลี่ย 31.00 คน

สถานที่ที่เหมาะสมต่อการฝึกอบรม เกษตรกร ร้อยละ 47.8 ต้องการจัดฝึกอบรม ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบล

1.3.5 ด้านการสนับสนุนภายหลังการฝึกอบรม

ปัจจัยการผลิต

เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง คือ (1) การประสานแหล่งปัจจัยการผลิต (3.97) และ (2) การประสานแหล่งเงินทุน (3.78)

ด้านการตลาด

เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ การประกันราคาผลผลิต (4.43) (2) การประชาสัมพันธ์ (4.28) (3) การวางแผนการผลิตและการตลาด (4.27) และ (4) การจัดตั้งกลุ่ม (3.91)

ด้านการส่งเสริมการเกษตร

เกษตรกรมีความต้องการหลังการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก คือ การให้คำแนะนำแก่เกษตรกร (4.14) การจัดฝึกอบรมให้ความรู้เพิ่มเติม (4.08)

ด้านการให้บริการเอกสารคำแนะนำ

เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง (3.96)

1.3.6 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการทำนาของเกษตรกร

ปัญหาอุปสรรคในการทำนาที่พบมากคือ เกษตรกรเร่งเก็บผลผลิต ทำให้ผลผลิตไม่ได้คุณภาพ (4.31) เกษตรกรขาดความรู้ ด้านการคัดเลือกพันธุ์ (4.21) ขาดแคลนแหล่งน้ำ (4.18) ขาดแคลนแรงงานในการปลูก (4.17) ขาดความรู้ในการป้องกันกำจัดโรคพืช (4.13) ขาดความรู้ในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช (4.09) ขาดแคลนพันธุ์ข้าว (4.03) พื้นที่เพาะปลูกไม่เหมาะสม (3.91) วัสดุที่เข้าโครงการรับจำนำไม่เพียงพอ (3.88) พันธุ์ที่ใช้อยู่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่ (3.87) โรงสีครา (3.81) ภัยแล้ง (3.34)

2. อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง ความต้องการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ทำนาดำบลเมืองเก่า อำเภอบินทร์บุรี จังหวัดปทุมธานี มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

2.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรผู้ทำนา ตำบลเมืองเก่า อำเภอบินทร์บุรี จังหวัดปทุมธานีที่เป็นผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ ระหว่าง 51-60 ปี อายุเฉลี่ย 52.67 ปี แต่เมื่อเกษตรกรอายุมากขึ้น จำเป็นต้องมีการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ ๆ เพื่อสานต่อการทำอาชีพ เกษตรกรมีความชำนาญในด้านการปลูกข้าวพอสมควร จึงจะเป็นเรื่องที่ไม่ยากเกินไปของเกษตรกร แต่เกษตรกรยังมีปัญหาในเรื่องของการบันทึกข้อมูล ซึ่งเจ้าหน้าที่ควรเข้าไปเน้นในประเด็นนี้ เพราะเกษตรกรสามารถอ่านออกเขียนได้เนื่องจากจบการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่

เกษตรกรเกือบทั้งหมดเป็นลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรรวมตัวกันเพียงการรวมกลุ่มเพื่อกู้ยืมเงิน ยังไม่มีการรวมกลุ่มกันเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้หรือข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งอาจเนื่องมาจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา อาจยังไม่เข้าใจ หรือมองเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เจ้าหน้าที่ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จึงควรเข้าไปส่งเสริมเกษตรกรในจุดนี้

เกษตรกรส่วนใหญ่ ปลูกข้าว ในพื้นที่เช่าเป็นส่วนใหญ่ มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่ได้ปลูกพื้นที่ของตนเอง เนื่องจากขายที่ดินให้กับบริษัทที่มากว่าซื้อที่ดินในหมู่บ้าน

2.2 สภาพการปลูกข้าวของเกษตรกร

ด้านการจ้างแรงงานพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานจากภายนอกมากกว่าแรงงานในครัวเรือนอาจเป็นเพราะเกษตรกรส่วนมากเริ่มเข้าสู่วัยสูงอายุ ลูกหลานส่วนใหญ่เข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ ผู้วิจัยคิดว่าอาจเป็นปัญหาในอนาคต และเป็นการยากที่จะหาเกษตรกรรุ่นใหม่ ๆ มาทดแทน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาช่วยกันปลูกฝังจิตสำนึกรักบ้านเกิด เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกัน

ด้านการใช้ปุ๋ย พบว่าเกษตรกรทั้งหมด พร้อมทั้งมีการให้ปุ๋ยเคมีร้อยละ 90 ในการเพิ่มผลผลิต ใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรู เป็นจำนวนมาก ต้น อาจไหมและตายได้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้ความรู้ด้านการดูแลบำรุงรักษา

ด้านต้นทุนพบว่าเกษตรกรบางรายยังมีต้นทุนในการผลิตที่สูง เนื่องจากต้องลงทุนในเรื่อง ค่าปุ๋ยเคมี สารเคมี ค่าน้ำมัน ค่าแรงงาน และค่าเช่าที่ดิน ต้องสอดคล้องทางด้านราคา

2.3 ความต้องการการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าว

เกษตรกรผู้ทำนาตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรีส่วนใหญ่มีความต้องการการส่งเสริมความรู้คะแนนเฉลี่ย 3.28 อยู่ในระดับปานกลาง เนื้อหาที่ต้องการอยู่ในระดับมากได้แก่ การใช้สารเคมี ประเภทการทำนา การจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว การดูแลรักษา การใช้ปุ๋ย เนื่องจากในปัจจุบันมีการเกิดโรคและแมลงใหม่ๆ และสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงส่งผลให้การระบาดของโรคและแมลงศัตรูข้าวมีการระบาดรุนแรง

3. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ทำนาตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 90 ราย สรุปได้ดังนี้

1. พันธุ์ การคัดเลือกพันธุ์ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนพันธุ์ข้าว ที่เหมาะสมกับพื้นที่ ทนต่อโรคและแมลง เมล็ดใหญ่และให้ผลผลิตต่อไร่สูง
2. การปลูก เกษตรกรขาดแคลนแรงงานในการทำนา ทำให้พื้นที่ทำนามีน้อย
3. การดูแลรักษา ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ช่วยจัดหาแหล่งน้ำ เช่น การขุดบ่อกักเก็บน้ำ เพื่อใช้ในหน้าแล้ง ต้องการความรู้เรื่องการใส่ปุ๋ยสูตรต่างๆ เพื่อลดต้นทุน และเรื่องการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช โดยให้เจ้าหน้าที่มาแนะนำในการปฏิบัติดูแลรักษา และ จัดฝึกอบรมให้ความรู้

4. การเก็บเกี่ยว ควรมีเจ้าหน้าที่เข้าไปแนะนำในเรื่องการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวให้เกษตรกร

5. การตลาด เจ้าหน้าที่ควรประชาสัมพันธ์โรงสีที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวให้เกษตรกรได้ทราบอย่างทั่วถึง

ด้านการจัดฝึกอบรม

สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม ควรเป็นสื่อที่สัมผัสได้จริง ปฏิบัติได้จริง เกษตรกรสามารถเข้าใจได้ง่าย 2.2 วิธีการที่ใช้ในการฝึกอบรม ควรเน้นเรื่องการปฏิบัติ เกษตรกรสามารถที่จะจดจำและนำกลับไปใช้ได้

ด้านการสนับสนุนภายหลังการฝึกอบรม

ปัจจัยการผลิต การใช้ปุ๋ยเคมี รัฐควรช่วยสนับสนุนปุ๋ยเคมีให้มีราคาถูก และมีการจัดอบรมให้ความรู้ เรื่องการใช้ปุ๋ยเคมี

การส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่ควรจัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ ฝึกทักษะ ให้กับเกษตรกร พร้อมทั้งหาเทคโนโลยีใหม่ๆ สามารถลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัย เรื่องการผลิตข้าวและความต้องการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ทำนา ตำบลเมืองเก่า อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรควรมีการพัฒนารูปแบบการปลูกข้าวของเกษตรกร รวมทั้งพื้นที่อื่นๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนมีส่วนสำคัญในการทำให้เกิดกลไกในการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ทำนาเช่นเดียวกัน ทั้งในส่วนของการอบรมให้ความรู้ การติดตามประเมินผล และการสนับสนุนกลไกการตลาดและส่งเสริมการพัฒนาพันธุ์ข้าว การกำจัดศัตรูพืช การให้ปุ๋ย การเก็บเกี่ยว และการจ้างแรงงาน เป็นต้น

จากการศึกษา พบว่า การเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อ ในด้านการประชาสัมพันธ์ควรเน้นให้เข้าถึงเกษตรกรอย่างทั่วถึง เช่นการประชาสัมพันธ์โดยเจ้าหน้าที่เอง หรือการใช้แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แต่ไม่ควรใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์มากนักสำหรับเป้าหมายการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ไม่เป็น

รวมทั้งจากการศึกษา พบว่า ควรส่งเสริมความรู้เรื่องการวิเคราะห์ธาตุอาหารในดิน เนื่องจากไม่มี เกษตรกรรายใดการปฏิบัติเลย ควรมีการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องในลักษณะการส่งเสริมซ้ำและพิสูจน์ให้เห็นถึงข้อแตกต่างของเทคโนโลยีในด้านประโยชน์ที่ได้รับเพื่อให้เกษตรกรมีการยอมรับเทคโนโลยีได้ง่ายขึ้น

นอกจากนี้ จากการศึกษา พบว่า การสร้างเครือข่ายศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการจัดให้มีการสร้างเครือข่ายที่ดีมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ สามารถส่งเสริมสร้างเครือข่ายระหว่างตำบล อำเภอ หรือจังหวัด อันเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้ให้แก่เกษตรกรหรือผู้สนใจ

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาถึงกระบวนการสนับสนุนให้ภาครัฐ ชุมชน และเกษตรกรในพื้นที่ ประสานความร่วมมือกันในการจัดทำแผนการปลูกข้าว ตลอดจนศึกษาแนวทางการดำเนินงานตาม แผนให้เกิดประสิทธิภาพและความเหมาะสมของชุมชนมากยิ่งขึ้นต่อไป
2. การศึกษาการผลิตข้าวและความต้องการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรจาก ภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งอยู่ใน โครงการเดียวกันกับการศึกษาครั้งนี้ในพื้นที่อื่นๆ ที่มีลักษณะ ชุมชนแตกต่างกัน เพื่อจะได้นำผลมาเปรียบเทียบหรือตรวจสอบกับการวิจัยครั้งนี้

